

SKICA ZA POVIJEST GLAZBENOG ŽIVOTA U KATEDRALI I U BOGOSLOVNOM SJEMENIŠTU U ĐAKOVU

IVAN ANDRIĆ*

Đakovačka i Srijemska biskupija
Đakovo, Hrvatska

UDK 78:726 (497.5 Đakovo)"14/20"

Pregledni znanstveni rad

Primljeno: listopad 2006.

Sažetak

Crkveno-glazbeni život Đakova, koji se odvijao uz stolnu crkvu i Bogoslovno sjemenište, otkriva se kao iznenađujuće raznovrstan i zanimljiv. U oskudnosti podataka svaki spomen glazbe i svega što na nju upućuje dragocjeni je fragment u slaganju ovog rasutog mozaika. Neposredniji povijesni podaci dostupni su tek kroz dva posljednja stoljeća, a oni prethodni tek su posredni, vrlo sporadični i škrti. Autor priloga, polazeći kronološkim redom od kasnog srednjovjekovlja do danas, razmatra različite izvore vezane uz ovu problematiku, ocrtavajući tako povijesni prikaz crkveno-glazbenog života Bogoslovnog sjemeništa i stolne crkve u Đakovu, čiji je glazbeno-povijesni hod oduvijek bio prožet i povezan. Pri koncu priloga doneseni su kratki biografski prikazi petorice svećenika, pitomaca đakovačkog Bogoslovnog sjemeništa, koji su se istakli na glazbenom polju.

Ključne riječi: *crkvena glazba, crkveni glazbenici u Đakovu, Bogoslovno sjemenište u Đakovu, stolna crkva u Đakovu.*

---

* Ivan Andrić, Đakovačka i Srijemska biskupija/Diocese of Diacovo and Srijem, Strossmayerov trg 5, 31400 Đakovo, Hrvatska/Croatia.

Uvod

U kulturnoj povijesti biskupskog grada Đakova crkvena glazba svakako zauzima značajno mjesto. Pjevački zborovi, počevši od zbora katedralnih koralista (1806.), građanskog zbora Sklad – Preradović (1863), pjevačkog zbora Bogoslovnog sjemeništa, zbora sestara sv. Križa i njihove škole, simfonijskog orkestra pri vatrogasnom društvu, katedralnog mješovitog zbora, zatim mnoga liturgijska slavlja i građanske proslave, svečane glazbene akademije u Biskupskom domu, sve to rječito svjedoči o bogatom i bujnom glazbenom životu ove nevelike slavonske varošice, čuvene, doduše, po veličanstvenoj katedrali i znamenitom biskupu Strossmayeru. Poznatijih glazbenika i kompozitora samo Đakovo nije dalo, ali je zato ugostilo mnoge značajne glazbenike koji su dulje ili kraće vrijeme u njemu živjeli i djelovali, ugrađujući se u đakovačku glazbenu povijest.

U prvom redu valja spomenuti austrijskog kompozitora europskog formata Jacoba Petrusa Haibela, kojega je biskup Mandić doveo u Đakovo kao katedralnog glazbenika; glazbenu obitelj Trišler: oca Ivana i njegova brata Gašpara, te Ivanova tri sina Dragutina, Đure i Ivana; tu su i svećenici, od kojih su većina stasali u đakovačkom Bogoslovnom sjemeništu, poput Hinka Hladačka, Ilije Okrugića, Josipa Vallingera, Pere Ivanišića Crnkovačkog, Stjepana Lovrića i mnogih drugih koji su svojim ostvarenjima i glazbenim radom obogatili glazbu na našim područjima. U prilogu koji slijedi predstavljamo povijesni prikaz crkvenog glazbenog života u Đakovu, koji je usko vezan uz ovdašnju Stolnu crkvu i napose Bogoslovno sjemenište, koje je, uz svoju prvotnu svrhu, u skromnim đakovačkim prilikama uvijek nastojalo biti nositelj kulturno-prosvjetiteljskog života i ovoga grada, a i biskupije.

1. Neke opravdane pretpostavke o liturgijsko-glazbenom životu srednjovjekovna Đakova

Dok mnoga crkvena središta početke svoje glazbeno-liturgijske povijesti grade na temelju liturgijskih knjiga, graduala, misala, brevijara i drugih pisanih dokumenata, Đakovo se ne može pohvaliti sličnom baštinom koju bi mu ostavila povijest. Govor o počecima glazbeno-liturgijskog života Đakova može se graditi tek na pretpostavkama koje bi se povezivale s obližnjim utjecajnijim crkvenim središtima, a koja danas imaju tu sreću da posjeduju pisanih tragova,

opravdano tvrdeći da se ni srednjovjekovno Đakovo nije u tom smislu moglo mnogo razlikovati od biskupijskih sjedišta crkvene pokrajine čijim je dijelom bila. Već je poznato da su 1249. godine darovnicom hrvatskog hercega Kolomana, kao i onom drugom iz 1244. godine, Kolomanova brata, hrvatsko-ugarskog kralja Bele IV., bosanski biskupi dobili u Slavoniji kraljevsko imanje Đakovo koje se prostiralo na području većem od današnje Đakovštine.¹

Vjerojatno godine 1247. cijela je Bosanska biskupija, ona u Bosni, kao i ovaj njezin dio u Slavoniji oko novog biskupskog sjedišta u Đakovu koji je do tada pripadao pod jurisdikciju pečuško biskupa, uključena pod jurisdikciju metropolita u Kaloči.² Prema tad već ustaljenim običajima da sufraganske i mlađe biskupije budu pomognute iz metropolitanskog središta, može se pretpostaviti da je biskupsko sjedište u Đakovu liturgijske knjige i običaje dobilo iz Mađarske, točnije iz Kaloče, kao sjedišta crkvene pokrajine kojoj je i Đakovo pripadalo, te da bi se o đakovačkoj liturgijsko-glazbenoj kulturi moglo ponešto općenitoga doznati proučavajući mađarske izvore.³ Neposjedovanje ikakvih dokumenata, a zbog toga i nemogućnost bilo kakve usporedbe sa sličnim postojećim dokumentima iz obližnjih značajnih crkvenih središta, onemogućuje bilo kakav konkretniji govor o ovoj tematici.

Ni mogućnost govora o odgoju svećeničkih kandidata o kojem bi se na neki način organizirano skrbrilo u sjedištu biskupije nije puno sigurniji od opravdane pretpostavke, ponovno radi manjka dokumenata. Sve do Tridentskog koncila (1546.-1563.) nije bilo institucije sjemeništa, nego su se svećenički kandidati odgajali uz samostane ili stolne kaptole, u katedralnim školama, koje je prema odredbi pape Aleksandra III. vodio kanonik teolog. Premda u izvorima nema čvrstog oslonca, nego tek jedan dokumentirani spomen,⁴ nije isključeno da je i uz đakovački Kaptol bar povremeno postojala slična škola, koja je mogla

¹ Usp. E. GAŠIĆ, *Kratki povijesni pregled biskupija Bosansko-đakovačke i Srijemske*, Državni arhiv u Osijeku, Osijek, 2000., str. 11, 18.-19.

² Usp. J. BUTORAC, A. IVANDIJA, *Povijest Katoličke Crkve među Hrvatima*, Hrvatsko katoličko društvo svetog Ćirila i Metoda, Zagreb, 1973., str. 114.

³ Usp. J. TÖRÖK, *La storia della liturgia in Ungheria*, u: P. CSÉFALVAY, M. A. DE ANGELIS (prir.), *Mille anni di cristianesimo in Ungheria*, Edizioni della Conferenza Episcopale Ungherese, Budapest, 2000., str. 155.-159.

⁴ Samo se u jednom dokumentu potkraj XV. stoljeća spominju klerici u Đakovu, koji čekaju na ređenje. O tome usp. M. PAVIĆ, *Bogoslovno sjemenište u Đakovu 1806. – 1906.*, Biskupijska tiskara u Đakovu, Đakovo, 1911., str. 2.-3.; M. SRAKIĆ, *Stolni kaptol Bosanski ili đakovački i srijemski u Đakovu*, u: *Diacovensia* 3 (1995.) 1., str. 247.-248.

pružiti potrebne pouke budućim klericima.⁵ Nazočnost službe kanonika kantora u Bosanskom kaptolu⁶ dopušta pretpostaviti da je i glazba, odnosno, liturgijsko pjevanje moglo naći svoje mjesto u ovom poučavanju, kako je to često bio i običaj.⁷ Poznata su tako imena trojice kanonika kantora Bosanskog kaptola u Đakovu: prvi je Grgur, koji se spominje 1303. godine, a poslije Dominik i Stjepan, koji se spominju između 1332.-1337.⁸ Izvjesno je svakako da je u Đakovu, uz franjevački samostan, postojala škola za mladiće koji su se poučavali latinskom jeziku i teologiji, o čemu svjedoči molba koju je Peregrin Saksonac, franjevac i bosanski biskup, uputio papi Klementu VI., a u kojoj ga moli da smije osnovati ovakvu školu.⁹

Pod konac 14. stoljeća, a tako se nastavlja i dalje, đakovački biskupi šalju darovite mladiće iz Đakovštine u europske kulturne centre poput Beča, Bologne, Budima gdje su se, osim s filozofsko-teološkim studijem, sigurno susretali i s bogatim liturgijskim životom velikih crkvenih središta, s kulturnim životom velikih gradova, pa tako i s glazbom. Radi podsjećanja na povijesno-glazbeni kontekst u Europi, spomenimo da je to vrijeme u kojem doživljava pravi procvat polifonija, potaknuta razvojem kontrapunkta. U obližnjem Zagrebu još u prvoj polovici 14. stoljeća, nastojanjem biskupa bl. Augustina Kažotića, provedena je reforma crkvenog pjevanja po uzoru na pjevanje u katedrali Notre-Dame u Parizu.¹⁰ Smije li se pretpostaviti da je pokojni đakovački svećenik, vrativši se u Đakovo, nastojao i u ovu provincijsku sredinu prenijeti ponešto od duha koji je upio boraveći u kulturno bogatijoj sredini negoli je to bilo Đakovo? Nedostaje podataka!

Jedini do sada poznati dokument iz predturskog razdoblja koji izričito spominje glazbu, odnosno pjevanje, pismo je pape Bonifacija IX., datirano

⁵ Usp. M. PAVIĆ, *Bogoslovno sjemenište u Đakovu*, str. 2.-3; I. MAŽURAN, *Đakovo i Bosansko-đakovačka biskupija od 1239. do 1536. godine*, u: *Diacovensia* 3 (1995.) 1., str. 112.; M. SRAKIĆ, *Stolni kaptol....*, str. 247.

⁶ Usp. A. GULIN, *Srednjovjekovni Bosanski ili Đakovački kaptol i njegovi pečati*, u: *Diacovensia* 3 (1995.) 1., str. 304.

⁷ Npr. u statutu kaptola Zagrebačke biskupije iz 14. stoljeća, s kojom je Bosanska biskupija dijelila pripadnost Kaločkoj crkvenoj pokrajini, stoji napisano: »Dužnost je kantora da klerike koji trebaju pohađati korsku školu poučava glazbenu umjetnost i vještinu pjevanja...«, M. DEMOVIĆ, *Glazbena zbirka*, u: *Riznica zagrebačke katedrale*, izd. MTM, Zagreb, 1983., str. 219.

⁸ Usp. A. GULIN, *Srednjovjekovni Bosanski ili Đakovački kaptol*, str. 302.-303.

⁹ Usp. M. PAVIĆ, *Bogoslovno sjemenište u Đakovu*, str. 3.; E. HOŠKO, *Višestoljetno djelovanje franjevacu u Đakovu*, u: *Diacovensia* 3 (1995.) 1., str. 373.

¹⁰ Usp. S. TUKSAR, *Kratka povijest hrvatske glazbe*, Matica hrvatska, Zagreb, 2000., str. 15.

»kod sv. Petra« 21. travnja 1396., u kojem se od lektora đakovačkog kaptola traži da provjeri sposobnost izvjesnog Antuna Petrovog, svećenika zagrebačke biskupije, kao kandidata za službu župnika u đakovačkoj crkvi Sv. Lovre. Donosimo ukratko prepričan sadržaj dokumenta: treba, naime, »pomnim ispitom« utvrditi zna li Antun »dobro čitati, dobro sastavljati(?), i dobro pjevati te suvislo govoriti latinskim riječima« (»bene legere, bene construere et bene cantare ac congrue loqui latinis verbis«); pokaže li se da ne zna dobro pjevati, kanonik lektor treba od Antuna zatražiti da se pred njim zakune na sveto Evanđelje da će to naučiti u roku godine dana, računajući od ispita.¹¹

Raznovrsne okolnosti i činjenice koje smo spomenuli pružaju mogućnost za opravdane pretpostavke o glazbenom životu srednjovjekovnog biskupskog sjedišta u Đakovu, no opet sve ostaje samo na toj razini jer dokumenata nema.

2. Razdoblje turske okupacije

Padom Bosne pod tursku vlast bosansko-đakovački biskupi su ostali samo biskupi malog prostora Đakovštine, a ni tu nisu imali mira radi sve češćih provala turskih vojnika i u Slavoniju. Godine 1536. pada i Slavonija pod Turke. Đakovo ne da gubi samo kršćane, biskupa, svećenike i redovnike koji su se razbježali, nego gubi i svako kršćansko obilježje. Također prestaje biti biskupsko sjedište, a imenovani, tzv. salonski biskupi i biskupi upravitelji živjeli su u slobodnim sjevernougarskim prostorima, nikad ne vidjevši svoje biskupije, osim biskupa franjevaca koji su boravili uglavnom u Bosni, birajući po vlastitoj volji koji od bosanskih samostana odakle će upravljati biskupijom.¹²

Za turskog vremena u cijeloj je Slavoniji bilo vrlo malo svjetovnog klera, no franjevci su, uz povlastice dobivene od strane turske vlasti, razvili svoju misionarsku djelatnost na ovom području. Odgoj i školovanje svećeničkih kandidata u kontinentalnoj Hrvatskoj u tom se razdoblju odvijalo gotovo redovito uz franjevačke, a kasnije i uz isusovačke samostane. U tom razdoblju ništa se određeno ne može reći o glazbeno-liturgijskom životu katolika na okupiranom području, jer nedostaje podataka. Da bi se podsjetilo na povijesno-glazbeni kontekst koji je Slavoniju mimoišao, može se spomenuti bogati glazbeni život

¹¹ Usp. A. THEINER, *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, II., Romae, 1860., br. 326., str. 167.-168.

¹² Usp. A. ŠULJAK, *Bosanski biskupi od prelaza u Đakovo do 1526. godine*, u: Kršćanstvo srednjovjekovne Bosne, Vrhbosanska visoka teološka škola, Sarajevo, 1991., str. 281.

u Europi u kojoj se u 16. stoljeću afirmiraju velike škole sakralne polifonije, sa znamenitim imenima kompozitora renesansne, i kasnije ranobarokne glazbe, u kojoj prvi zamah uzima instrumentalna glazba, a pravi procvat doživljavaju nove glazbene forme poput oratorija, kantate, opere... Književni i arhivski podaci svjedoče o prilično razvijenom glazbenom životu i u »ostacima ostataka« Hrvatske, kako u razdoblju renesanse, tako i u razdoblju baroka, i to prije svega u primorskim gradovima, biskupijskim sjedištima. Kontinentalni dio Hrvatske koji nije bio pod turskom okupacijom kroz sve ovo razdoblje ne daje ni jednog značajnijeg glazbenika, ali se tu tijekom 17. stoljeća razvija značajna protureformacijska djelatnost koja na području glazbe ostavlja nekoliko značajnih zbirki duhovnih pjesama na hrvatskom jeziku, s jednostavnim, pučkim melodijama.

3. Podaci o glazbenom životu od oslobođenja od Turaka (1687.) do biskupa Mandića (1806.)

U vrijeme konačnog oslobođenja Đakova i okolice od Turaka 1687., biskup bosansko-đakovački je franjevac, Nikola Ogramić-Olovčić (1669./1671.-1701.) koji je, trajno se tu nastanivši 1692., sav u nastojanju da obnovi Đakovo kao sjedište biskupije. Bavio se mišlju u Đakovu osnovati kaptol pa oko sebe okuplja nekoliko svjetovnih svećenika. Obnavlja i župu, a za prvog župnika 1699. postavlja također svjetovnog svećenika Ivana Grličića, pisca prvog izvornog slavonskog katekizma *Put nebeski* (Venecija, 1707.).¹³

Ogramićev nasljednik, biskup Đuro Patačić (1703.-1716.) nastavlja započetu obnovu, pa na ruševinama stare katedrale podiže 1708. novu stolnu crkvu. Obnavlja i posvećuje župnu crkvu koju je biskup Ogramić preuredio u crkvu. Biskup je Patačić zasnovao u Đakovu, ali i u srednjoj Slavoniji kao i Srijemu, pastoralnu strukturu i zacrtao biskupijskom sinodom 1706. sam pastoralni rad. Među petnaest zaključaka tri se odnose na upute o slavljenju bogoslužja. Ne očekujući da će u njegovoj biskupiji biti uskoro svjetovnog klera, uvelike se oslanja na franjevce kojima povjerava župu u Đakovu, kao i pastoralnu brigu za okolna sela, a u Đakovu im gradi i samostan. Mnoga i raznolika liturgijska slavlja kojima predsjeda biskup Patačić, zatim pučke pobožnosti, koje se izričito promiču u 12. zaključku spomenute biskupijske sinode, dopuštaju pretpostaviti i procvat crkvene glazbe u ovoj maloj biskupiji, bez koje bi spomenute prigode

---

¹³ E. HOŠKO, *Višestoljetno djelovanje franjevaca u Đakovu*, str. 381.

bile nezamislive. Uzevši u obzir da su u to vrijeme nositelji pastoralnog rada, kako u Đakovu, tako i u biskupiji, bili franjevci koji su bili revni širitelji pučkih pobožnosti, ali već tada i njegovatelji pučke popijevke na hrvatskom jeziku, pretpostavka o obnovi crkvene glazbe u Slavoniji nije neutemeljena, što će već sljedeća desetljeća dokumentirati brojnim kantualima i pjesmaricama, tiskanim i prepisivanim, kao i izvornim kompozicijama. Spomenimo zasada samo *Citharu octochordu*, najopsežniju i najvažniju zbirku latinskih i hrvatskih crkvenih napjeva, koja je u prvoj polovici 18. stoljeća doživjela tri izdanja (Beč, 1701. i 1723; Zagreb, 1757.).

Biskup Petar Bakić (1716.-1749.), za razliku od svojeg prethodnika, vrlo se živo trudio proširiti područje svoje biskupske vlasti, radi čega je nerijetko upadao u svađe i zategnute odnose s franjevcima, kao i s civilnim i crkvenim institucijama, što mu je prouzročilo značajnih poteškoća u upravi biskupijom. U Đakovu proširuje katedralu, opremivši je potrebnim sakralnim predmetima, liturgijskim ruhom i, konačno, 1728. godine i orguljama.¹⁴ U istražnom procesu o Bosanskoj biskupiji, učinjenom 20. lipnja 1716. kad Bakić dolazi na đakovačku biskupsku stolicu, o katedrali stoji zapisano: »Habet chorum, campanile cum duabus campanis, non tamen habet organum.«¹⁵ Isti postupak, izvršen 6. rujna 1749. kod preuzimanja službe Bakićevog nasljednika biskupa Franje Thauszyija (1749.-1751.), na pitanje o stolnoj crkvi svjedoči: »Est ibi chorus, organum, campanile cum duabus vel tribus capanis.«¹⁶ Za pretpostaviti je da je postavljanje orgulja u katedrali označavalo bogatiji i dotjeraniji glazbeno-liturgijski život.

Već smo spomenuli značajan doprinos franjevacu razvoju crkvene glazbe u Slavoniji u prvoj polovici 18. stoljeća. No, da skrb oko obnove glazbenog repertorija u Slavoniji nije prepuštena samovoljnom i spontanom razvoju, svjedoči niz zbirki koje su bile planski naručivane i prepisivane, a sve brigom slavonskih franjevacu. Tako 1719.-1920. Filip Kapošvarac u Velikoj ispisuje dvosveščani zbornik misa, requiema i drugih sakralnih napjeva, a 1737. ispisuje i iluminira najljepši kasnobarokni slavonski kantual za samostan u Našicama;

¹⁴Usp. M. PAVIĆ, *Petar Bakić, biskup bosansko-djakovački (1716.-1749.)*, u: GBBS 24 (1896.), str. 183. Za podatak o orguljama Pavić se poziva na *Acta* s nadnevcima 28. veljače i 25. ožujka 1728. Nisam naišao na izvorni tekst.

¹⁵A. DEVIĆ, I. MARTINOVIĆ (prir.), *Đakovačka i Srijemska biskupija. Biskupski procesi i izvještaji, 17. i 18. stoljeće*, Hrvatski državni arhiv i Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1999., str. 96.

¹⁶*Isto*, str. 133.

1722. Franjo Vukovarac u Vukovaru sastavlja kantual s 28 misa, te popijevkama na hrvatskom i latinskom jeziku; 1725. Matija Jakobović u Našicama sastavlja kantual od 17 misa i 35 latinskih popijevki. Baš sredinom 18 stoljeća, 1750., generalni definitor, franjevac Josip Janković, želeći unaprijediti i ujednačiti pjevanje u slavonskim i srijemskim samostanima, naručuje u Veneciji za sve ove samostane potpuno identične kantuale, a danas se zna za njih deset.¹⁷ I đakovački samostan posjedovao je jedan takav kantual, uz popratnu knjigu, *Organum*, koja donosi numeriranu orguljsku pratnju za kompozicije koje se nalaze u kantualu.¹⁸ U nabrojanim zbirkama sadržan je zaokružen i cjelovit glazbeni repertorij za potrebe bogoslužja.

Biskup Antun Čolnić (1751.-1773.) poznat je kao veliki obnovitelj Đakova i biskupije. U Đakovu gradi biskupsku rezidenciju, dodatno oprema katedralu, osniva prvu pučku školu, u biskupiji osniva nekoliko župa, podiže nove crkve, sređuje biskupijsko imanje. Za njegova upravljanja biskupijom nailazimo na nekoliko crtica iz glazbenog života Đakova. Citirajući Čolnićovo pismo Mariji Tereziji od 8. siječnja 1752., M. Pavić donosi podatak da je biskup Čolnić odmah po dolasku u Đakovo tu namjestio orguljaša.¹⁹ Kako je, za razliku od svojih prethodnika, bio u dobrim odnosima s đakovačkim franjevcima, povremeno je i netko od franjevac vršio službu katedralnog orguljaša. Znamo tako za franjevca Tomu Krafća, koji je uz službu orguljaša bio i biskupov savjetnik u upravnim poslovima.²⁰ Zanimljiva je i zabilješka koju nalazimo u kronici osječkog franjevačkog samostana, zapisana 1773. godine. Ondje saznajemo o trima pjevačima, dvama violinistima i orguljašu (svi su franjevci) koji su poslani u Đakovo radi popunjavanja glazbenog ansambla za misu tijekom koje je posvećen zagrebački biskup Josip Galjuf.²¹ Navedeni podaci upućuju na zaključak da je glazbeni život u đakovačkoj katedrali bio skroman. Za njega su se brinuli priučeni orguljaši, koji su se često mijenjali, a bogatije i veće glazbene izvedbe priređivane su tek u posebnim prigodama. Zanimljiv je podatak koji nalazimo

¹⁷ Usp. L. ŠABAN, *Glazba u slavonskim samostanima u Lanosovićevo vrijeme*, u: Zbornik radova o Marijani Lanosoviću, Osijek, 1995., str. 113.-122.

¹⁸ Usp. P. CVEKAN, *Dva glazbena rukopisa iz Franjevačkog samostana u Đakovu*, u: Sveta Cecilija 47 (1977.) 3, str. 75.

¹⁹ Usp. M. PAVIĆ, *Josip Antun Čolnić, biskup bosansko-đakovački (1751.-73.)*, u: GBBS 23 (1895.) 14, str. 123.

²⁰ Usp. E. HOŠKO, *Višestoljetno djelovanje franjevaca u Đakovu*, str. 389.

²¹ Usp. S. SRŠAN (prir.), *Osječki ljetopisi, 1686.-1945.*, Povijesni arhiv u Osijeku, Osijek, 1993., str. 67.-68.

u istražnom procesu o biskupiji, izvršenom 21. lipnja 1773. kod preuzimanja službe Čolnićeva nasljednika biskupa Franje Krtice, a koji na pitanje o stolnoj crkvi donosi: »Habet chorum cum duobus ogranis.«²² Podatak o dvojim orguljama u katedrali najvjerojatnije nije istinit, no neka bude spomenut.

S Čolnićevim nasljednikom Matejem Franjom Krticom (1773.-1805.) u Đakovačkoj biskupiji nastupa vrijeme jozefinizma, koji se odrazio i na planu liturgije po *Novom bogoslužnom redu* proglašenom od državne vlasti, a čija je provedba bila preduvjet zacrtane obnove Crkve i vjerskog života. U traženju postavki za pastoralnu i liturgijsku obnovu reformatori su se nadahnjivali programom crkvene obnove Luodovica Muratorija (1678.-1768.), čiji su kritički stavovi prema baroknom bogoslužju presudno utjecali na reformu. Uz značajne liturgijske promjene i crkveno je pjevanje po *Novom bogoslužnom redu* doživjelo stanovite novosti, koje su se, kako drugdje tako i u našim krajevima, ponajviše očitovale po promicanju gregorijanskog pjevanja, te po izričitoj promociji pučkog pjevanja.²³ Biskup Krtica bio je zauzeti sljedbenik i praktikant Muratorijevih shvaćanja o liturgijskoj obnovi, s čijim se idejama susreo još kao profesor biskupijske bogoslovne škole u Pešti. I za njegova vremena, službu katedralnih orguljaša i korališta vrše đakovački franjevci²⁴ ili školski učitelji, kako to svjedoči Adam Filipović u svom stihovanom životu biskupa Mandića, gdje čitamo sljedeće:

»Dok Kertiza Biskup bie, tada Meshtar shkulski sam,
U orgulje svira prie pod svetimah svimah Missam.«²⁵

Jedan od tih učitelja bio je Adam Matković, koji se 10. siječnja 1806. odriče službe katedralnog orguljaša²⁶, pa će Antun Mandić, došavši za biskupa u Đakovo, te iste godine u izvješću papi o zatečenim prilikama u biskupiji zapisati: »Una autem cum ecclesia cathedralis nec organista, nec choralis cantu unquam provisa fuerint...«²⁷.

²² A. DEVIĆ, I. MARTINOVIĆ (prir.), *Đakovačka i Srijemska biskupija. Biskupski procesi i izvještaji*, str. 341.

²³ E. HOŠKO, *Državni red bogoslužja (1786.) i franjevci u Slavoniji i Podunavlju*, u: Riječki teološki časopis 9 (2001.) 1., str. 203.

²⁴ Usp. E. HOŠKO, *Višestoljetno djelovanje franjevaca u Đakovu*, str. 390.

²⁵ A. FILIPOVIĆ, *Život velikoga biskupa, privelikoga domorodca, i največega priatelja nashega Antuna Mandića*. U Pecsuhu Slovima Stipana Knexevich Kraljevog Knjigavisheca 1823., str. 106.

²⁶ Usp. *Liber registraturae 1780.-1806.*, u: ADB, br. 101/1806.

²⁷ A. DEVIĆ, I. MARTINOVIĆ (prir.), *Đakovačka i Srijemska biskupija. Biskupski procesi i izvještaji*, str. 418.

4. Procvat glazbenog života za biskupa Mandića

Godina 1806. svakako je jedna od značajnijih u povijesti Đakovačke biskupije. Te godine na biskupsku stolicu u Đakovu dolazi Antun Mandić, kulturni pregalac, prosvjetitelj i vješti upravitelj, koji će u devet nepunih godina biskupske službe svoju biskupiju usmjeriti na put značajne, kako duhovno-kulturne, tako i materijalne obnove. Uz mnoge druge važne pothvate, ovdje bismo izdvojili dvije značajne činjenice. U sjedištu biskupije je utemeljio godine 1806. *Liceum episcopale*, odgojno-obrazovnu ustanovu za svećeničke kandidate, koju danas prepoznajemo u dvije odvojene institucije: Bogoslovnom sjemeništu i Katoličkom bogoslovnom fakultetu, te je iste godine organizirao i uredio glazbeno-liturgijski život u katedrali.

Među predmetima koje nalazimo u programu filozofsko-teološkog studija, svoje je mjesto našla, dakako, i crkvena glazba. Propisani »domaći red« određuje da redovita »pouka u crkvenom pjevanju bude utorkom od 1-2 sata poslijepodne i to za sve alumne«, kao i »u dane praznika« kad je za »vježbanje u pjevanju« rezervirano isto poslijepodnevno vrijeme.²⁸ Za pretpostaviti je da se program glazbene pouke kretao oko pjevačke službe budućih svećenika. Spomenuti dnevni red spominje i sudjelovanje bogoslova u katedralnim liturgijama, misama i vesperama, u nedjelje i svetkovine, a da je to sudjelovanje podrazumijevalo i pjevanje svjedoči A. Filipović, žaleći one koji nemaju prilike čuti njihovo pjevanje:

»Osobito kada tiho pod Pricestjem Klerikah,
Tkoj latinski razumio s'csim pivaju Jezika,
Moraobga gannit tako, kakogodir mene tad,
Kadsam slusho ja njuh sladko, doksam bio ondje mlad.«²⁹

Briga oko pouke u crkvenom pjevanju i obredima u Sjemeništu tijekom prve godine bila je povjerena profesoru dogmatike Franji Jakobiju³⁰, svećeniku satmarske biskupije u Mađarskoj, a u vrijeme kad ga pronalazi Mandićev poziv da dođe u Đakovo, bio je duhovnik Centralnog sjemeništa u Pešti. U Đakovu je boravio jednu godinu, da bi se potom, najvjerojatnije, vratio u svoju biskupiju.

---

²⁸ Usp. M. PAVIĆ, *Bogoslovno sjemenište u Đakovu*, str. 72.-73.

²⁹ A. FILIPOVIĆ, *Život velikoga biskupa*, str. 107.

³⁰ Usp. M. PAVIĆ, *Bogoslovno sjemenište u Đakovu*, str. 60., 72., 78.

O njegovoj glazbenoj djelatnosti u Đakovu ne znamo ništa određenije. Već smo spomenuli da je biskup Mandić organizirao glazbeni život u stolnoj crkvi, a u tu svrhu doveo je iz Beča Petrusa Jakoba Haibela (Graz, 20. VII. 1762. – Đakovo, 27. III. 1826.),³¹ pjevača i popularnog kompozitora³², postavljajući ga za katedralnog glazbenog ravnatelja, a po Jakobijevom odlasku, i za učitelja pjevanja u Sjemeništu. Zanimljiva je, pa i zagonetna činjenica da se uspješan glazbenik, kakav je Haibel nesumnjivo bio, odluči otići iz Beča, da bi se nastanio u malemom Đakovu. Je li tome pridonijela smrt prve žene Katarine ili raspad *Freihaustheatra*, koji se dogodiše 1806., ili nešto treće, to ne znamo, ali ga svakako već u prvoj polovici te iste godine nalazimo u Đakovu. Uz Haibela, Mandić u Đakovo dovodi i još nekoliko drugih glazbenika, kako nam to svjedoči Adam Filipović (1792.-1871) u svom stihovanom životopisu biskupa Mandića, sve ih redom imenujući, pa je tako *regens chori*, pomognut još pokojim profesorom i studentom novoutemeljenog biskupijskog liceja, imao na raspolaganju mali orkestar i zbor. Evo kako to Filipović zapisuje:

»Dok Kertiza Biskup bie, tada Meshtar shkulski sam,
U Orgulje svira prie pod svetimah svim Missam,
A kad Mandich Biskup nasta, Slavvu Boxju dixxe on,
S'Vichnicih se u tom sasta, dase brinni sa Cerkvom,
Pak dovede Organistah, Orguljasheh da velim,

³¹ Odmah donosimo popis osnovne bibliografije kojom smo se poslužili pišući o P. J. Haibelu: B. BOISITS (H. FEDERHOFER), *Haibel, Haibl, Heibel, (Johann Petrus) Jakob*, u: Die Musik in Geschichte und Gegenwart, Personenteil 8 (Gri-Hil), Bärenreiter, 2002., str. 405.-407.; P. BRANSCOMBE, *Haibel [Haibl, Heibel], (Johann Petrus) Jakob [Jacob]*, u: The New Grove Dictionary of Music and Musicians, vol. 10, Oxford University Press, 2001., str. 665.; R. ANGERMULER: *Sperrrelation und Testament von Mozarts Schwagerin Maria Sophie Haibel (1763-1846)*, u: Mitteilungen der Internationalen Stiftung Mozarteum 37 (1989.) I.-IV., str. 186.-193.; Z. BLAŽEKOVIĆ, E. STIPČEVIĆ, *Johann Petrus Jakob Haibel (1762-1826) and His Sixteen Newly-Discovered Masses from Djakovo (Croatia)*, u: Off –Mozart, Musical culture and the »Kleinmeister« of Cental Europe 1750-1820, Zagreb, 1995., str. 67.-75; F. Š. KUHAČ, *Glazba u Djakovačkoj biskupiji*, u: Spomen-cvijeće iz hrvatskih i slovenskih dubrava, Zagreb, 1900., str. 298.-309.

³² O Haibelovoj mladosti i školovanju nema nikakvih podataka. Godine 1787. pridružuje se putujućoj glumačko-pjevačkoj skupini Emanuela Schikanedera, koji u Beču osniva *Freihaustheater auf der Wieden* i tu se stabilizira sa svojim glumcima i pjevačima. Haibelov glazbeni angažman, kako pjevački, tako i kompozitorski, vezuje se uz spomenutu skupinu i kazalište. U godinama koje slijede on se u Beču afirmira kao poznati kompozitor popularnih glazbeno-scenskih djela (tzv. *Singspiel*), komičnih opera, baletnih pantomima, kojih je 20 sačuvano. Glazba prvog djela, komično-pantomimičkog baleta *Le nozze disturbate oder Die unterbrochene Hochzeit*, nadahnula je L. van Beethovena koji je napisao *12 varijacija na temu« Menuett a la Viganò» iz baleta Le nozze disturbate* za klavir. Najuspješnije Haibelovo djelo bila je komična opera u tri čina *Der Tyroler Wastel* koja je, između 1796. do 1801., samo u Beču izvođena 118 puta. Također je i u Zagrebu postavljena više puta.

Iz dalekog sebi Mista s'Perrom pishem vesellim.
Jer i onih vesellishe Duha moga svaku put
Kad u Cerkvi samo bishe, i ja moga tad nje csut.
Heibl i Becs svoj ostavlja, Bortlik pako pemski Svit,
Svetu pismu da sastavlja s'csimche Boga proslavit.
Geller pako s'Gellericom od Kalacse dolazi,
S Xennom svojom a i s'Dicom u Djakovo polazi.
Ulrich tada i on dodje u Djakovu pivvat moch,
Moj Stioce za te shkode, kad je slushat nemosh doch;
(...)
Tad i Koller, koji veche jest Professor Mladexi,
Boxjegy Slova sad ucseche s'shnjimah pivvat potexi,
A i Fisher sad u Peshti Dilloredni Professor,
Bi kadase shto pripeti s'Egedamah berz na Kor,
I josht Jozo Vranjeshevich, Ignacia Lukich s'shnjim,
I Valentin Vukassovich, i sve nesnam da brojim...«³³

Početakom sljedeće godine, 7. siječnja 1807., Haibel se u Đakovu ženi pjevačicom i glumicom Sofijom Weber, o čemu svjedoči *Matica vjenčanih* župe Svih svetih u Đakovu.³⁴ Sofija je pak sestra Konstance, udovice Wolfganga Amadeusa Mozarta, a potječe iz poznate njemačke glazbeničke obitelji istoga prezimena.³⁵ Spomenimo i to da je Sofija u mladosti bila vrlo bliska s Mozartom, te da je pred kraj svojeg boravka u Đakovu, u pismu adresiranom na Nikolausa Nissena, prvog Mozartovog biografa, opisala kompozitorove posljednje

---

³³ A. FILIPOVIĆ, *Xivot velikoga biskupa*, str. 106.-108. Koralisti koje Filipović navodi samo su neki od glazbenika koji za biskupa Mandića djeluju u katedrali kao profesionalni, plaćeni glazbenici. Prva skupina koralista koja je oformljena 1806. imala je 6 članova, a poznajemo im i imena: Jacob Haibel, reges chori, Antonio Bidelli, orguljaš, Mathia Potska, pjevač, Francisco Stanzl, pjevač, Jacob Brunner, pjevač i Antonio Bortlich, pjevač. Postava se mijenjala iz godine u godinu, što zbog odlaska pjevača, što zbog smrti (prema Matici umrlih od 1783.-1823. str. 456. Župe Svih svetih u Đakovu, Jacob Brunner je umro 23. ožujka 1808. u Đakovu, gdje je i pokopan), pa Sebastijana Ullricha, pjevača i Johanessa Heimanna, orguljaša, nalazimo u ansamblu od 1808., a Antonija Gellera od 1810. Gellerova supruga Teresia priključuje se pjevačima 1814. godine, i prva je žena u sastavu katedralnog glazbenog sastava. Podaci o koralistima priređeni prema: *Knjiga, Računi i zaklade Stolne crkve od 1806.-1872.*, u: ADB.

³⁴ Usp. *Matricula Copulatorum Parochiae Diacoviensis, 1783-1851*, u: Arhiv župe Svih svetih u Đakovu, str. 246.

³⁵ Netočna je Kuhačeva tvrdnja da je Sofija »najmlađa sestra Mozartova«. Usp. F. Š. KUHAČ, *Nav. dj.*, str. 302. Tu istu pogrešnu tvrdnju ponavlja i M. Pavić, oslanjajući se očito na Kuhačevo pisanje. Usp. M. PAVIĆ, *Bogoslovno sjemenište u Đakovu*, str. 345.

dane i smrt.³⁶ Oslanjajući se najvjerojatnije na Kuhačevu bilješku da je za svojega boravka u Đakovu Haibel »komponovao mnogo glazbenih misa i druge crkvene glazbotvorine, od kojih nam je u rukopisu sačuvano 16 komada«,³⁷ ugledni strani glazbeni leksikoni u svojim prvim izdanjima spominju taj podatak, ali i bilježe da tih misa više nema, da su izgubljene. Pretpostavljalo se da su izgorjele u požaru u đakovačkoj katedrali 1933. godine. Međutim, mise je mnogo prije požara uzeo F. Kuhač te ih uvrstio u svoju zbirku muzikalija, gdje su pronađene početkom osamdesetih godina prošloga stoljeća. Tako se danas svih šesnaest misa u autorovim rukopisima čuvaju u *Glazbenom odjelu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* kao Kuhačeva ostavština.

Mise su pisane za različite sastave, od troglasnih i četveroglasnih zborova praćenih orguljama, do većih ansambala sa solistima, zborom orkestrom i orguljama. Orkestar je tipične klasicističke postave. Pojedininim dionicama, osobito prvim violinama, flautama i klarinetima, često su namijenjeni virtuozni pasaži. Stilski gledano, ove su mise plod predromantičnog glazbenog razdoblja, okarakterizirane zrelim klasicističkim glazbenim jezikom i praksom popularne pastoralne mise. Haibel se očito dobro snašao u novoj sredini, o čemu svjedoči i činjenica da je tu ostao dvadeset punih godina, odnosno do kraja života. Umro je u Đakovu 27. ožujka 1826. godine i sahranjen je na mjesnom groblju, a podatke o tome nalazimo u *Matici umrlih* župe Svih svetih u Đakovu. Danas se ne zna za točno mjesto njegova groba.

Zaključci koji se mogu izvući iz spomenutih podataka s početka 19. stoljeća svakako su vrlo značajni za crkvenu i kulturnu povijest Đakova, a i šire. U prvom redu riječ je o samoj činjenici da je ovako mali grad još prije dvjestotinjak godina imao razvijen i bogat glazbeni život: tu je kompozitor, plaćeni glazbenici - koralisti, orkestar. Tako i Đakovo ide u red onih manjih mjesta, perifernih gradova i dvorova koji, premda daleko od glavnih centara glazbenog događanja, njeguju glazbeno-kulturni život blizak suvremenom stilu, što ga približava mnogim sličnim sredinama diljem Srednje Europe. U sveobuhvatnoj obnovi koju je Mandić otpočeo, svakako se može govoriti i o značajnom koraku u obnovi liturgijske glazbe.

³⁶Usp. *Pismo iz Đakova*, u: Republika 1 (2006.) LXII., str. 108.-110.

³⁷F. Š. KUHAČ, *Nav. dj.*, str. 302.

5. Crkveno-glazbeni život u Đakovu u doba hrvatskog narodnog preporoda

Ni Mandićev nasljednik, biskup Mirko Karlo Raffay (1816.-1830.), nije štedio na glazbi i glazbenicima, koji su u Đakovu bili i stambeno zbrinuti još od Mandićeva vremena, a ti se stanovi i danas nalaze u Đakovu, u današnjoj Pavićevoj, a prije Budrovačkoj ulici. Knjiga katedralnih izdataka svjedoči da su se za glazbenike, te za popratne troškove glazbe (za momka koji gazi mjeh, za popravak i obnovu instrumenata, za eventualne gostujuće glazbenike, nabavku notnog materijala...) izdvajala značajna novčana sredstva, i to više puta kroz godinu. U ovo vrijeme pronalazimo još jedan podatak koji bi bio značajan da nije netočan. Riječ je o zabilješci koju Kuhač zapisuje govoreći o fra Grgi Čevapoviću i njegovoj glazbeno-scenskoj drami *Josip, sin Jakoba patriarke*: »Drama predstavljena je god 1819. u Djakovu od klerika, i to u slavu djakovačkog biskupa Mirka Karla Raffaya.«³⁸ Istina je, međutim, da je drama izvedena u Vukovaru 1819. godine za vrijeme vizitacije biskupa Raffaya, a izveli su je vukovarski studenti bogoslovlja u samostanskoj dvorani, i to 18. i 19. srpnja.³⁹

Po Haibelovoj smrti 1826., te iste godine *regens chori* postaje novopridošli glazbenik Josip Blum. Katedralni glazbeni sastav, zajedno s novim dirigentom, broji 7 članova.⁴⁰ Blum umire 1838. godine, a njega nasljeđuje Adam Rüttiger, koji je u katedralnom glazbenom ansamblu od 1826. godine. Sastav koralista u doba preuzimanja regenture Adama Rüttigera broji 9 članova i svi su na platnoj listi katedralnih izdataka.⁴¹ I Josip Blum, i Adam Rüttiger poučavaju glazbu u Sjemeništu, kako spominje M. Pavić.⁴²

Raffayev nasljednik Pavao Sučić (1830.-1834.) kratko je vrijeme bio biskupom u Đakovu, a biskupijski kroničar M. Pavić spominje ga, između osta-

³⁸ *Isto*, str. 304.

³⁹ Usp. J. BRATULIĆ (pogovor reprint izdanju), *Grgur Čevapović*, u: G. ČEVAPOVIĆ, Josip, izd. Otvoreno sveučilište, Zagreb, 1992., str. 9.

⁴⁰ 1826. godine na popisu plaćenih glazbenika, uz upravitelja kora Josipa Bluma, nalazimo sljedeće: Gabriel Ratz, orguljaš, Sebastian Ullrich, pjevač, Franciscus Morovcz, pjevač, Adam Rüttiger, pjevač, Francisca Ratz, pjevačica, te neimenovani dječak, sin Ratzovih, kao *voce biancha*. Podaci o koralistima priređeni prema: *Knjiga, Računi i zaklade Stolne crkve od 1806.-1872.*, u: ADB.

⁴¹ 1839., kad A. Rüttiger preuzima upravu kora, nalazimo sljedeće glazbenike: Gašpar Trischer, orguljaš, Ivan Hummel i Florian Rüttiger, korski svirači, Nikola Hummel, pjevač, Ivan Rüttiger, pjevač, Josip Bergmann, pjevač, te Josipa i Karolina Morovcz, pjevačice. Usp. *Knjiga, Računi i zaklade Stolne crkve od 1806.-1872.*, u: ADB.

⁴² Usp. M. PAVIĆ, *Bogoslovno sjemenište u Đakovu*, str. 345.

log, i po njegovu glazbenom nastojanju: »...rado se je kretao u sredini mladosti duhovne; sabravši ju oko sebe u katedralnoj crkvi u oči velikih svetkovina, učio bi ju uz obrede i crkvene pjesme, one iste koje je on u mladosti svojoj (...) slušao u mehkom izgovoru »bunjevačkom« najbližem po zvuku našem u Slavoniji.«⁴³ Slično piše i N. Andrić u svojem prilogu objavljenom u *Spomen-cvjeću*. ...: »Klerike je sam poučavao u crkvenom pjevaju, pa je mnoge napjeve crkvenih pjesama – osobito božićnih – upravo on donio iz bunjevačkih krajeva u Slavoniju.«⁴⁴

Vrijeme biskupa Josipa Kukovića (1834.-1849.) u Đakovu je označeno ilirskim preporodom koji je našao oduševljenih pristalica kako među klerom, tako i kod građanstva. Moderna strujanja nisu obišla ni đakovačko sjemenište gdje se, 5. listopada 1841., osniva kulturno-književno društvo *Zbor duhovne mladeži đakovačke*, a upravo bogoslovi postaju najvjerniji sljedbenici ilirske ideje. Da je aktivnost ovog kružoka podrazumijevala i glazbenu djelatnost, potvrđuju podaci o mnogim đakovačkim svećenicima iz ovoga doba, kao i kasnije, koji su se na raznovrsne načine bavili glazbom: neki su kompozitori i zborovođe, neki su organizatori glazbenog života mjesta u kojima djeluju kao župnici ili katehete, neki su zapisivači tekstova narodnih pjesama i melografi, neki su pjevači i svirači. M. Horvat, kroničar đakovačkog *Pjevačkog društva Sklad-Preradović*, o toj djelatnosti *Zbora* ovako govori: »Književni zbor duhovne mladeži njegovao je pored pisane riječi, pjesmu i glazbu i to: duhovnu i rodoljubnu. U samom Zboru utemeljena je g. 1842. i glazbena sekcija »Tamburaši Ilirski«. Rodoljubnu je pjesmu naročito širio Mato Topalović, kao i njegovi učenici Ilija Okrugić i Ivan Tombor (...). Sva trojica su bili dobri pjevači, a prva dvojica i ishitrioci mnogih napjeva tako, da se nekoje njihove pjesme još i danas pjevaju u Hrvatskom narodu. Mato Topalović je spjevao g. 1841. poznatu davoriju: »Mi smo braćo...«, a Ilija Okrugić: »Oj Slavonci i Hrvatik«, »Oj čujte braćo Slavjani«, »Domovino, slatko milovanje«, »Začinka« i t. d.«⁴⁵ Mato Topalović također je 1842. objavio zbirku slavonskih narodnih pjesama, pod naslovom *Tamburaši ilirski*,⁴⁶ a Ivan Tombor, iako rodom Slovak, bio je pravi poznavatelj pučke hrvatske pjesme.

⁴³ *Isto*, str. 162.

⁴⁴ N. ANDRIĆ, *Prigodni spisi o Strossmayerovim prethodnicima*, u: *Spomen-cvjeće iz hrvatskih i slovenskih dubrava*, Zagreb, 1900., str. 184.

⁴⁵ Usp. M. HORVAT, *Spomenica Hrvatskog pjevačkog društva »Sklad« – »Preradović« u Đakovu 1863-1939*, Đakovo, 1939., str. 19.

⁴⁶ Usp. F. Š. KUHAČ, *Nav. dj.*, str. 305.

Iz ovoga vremena imamo novinarske prikaze o dva glazbena događaja u Đakovu. Prvi bilježe *Ilirske narodne novine*, a zbio se 9. svibnja 1841., o posjeti zagrebačkog biskupa Haulika Đakovu, kad je na misi u katedrali pjevala poznata pjevačica Marija Arnold, kćerka subotičkog glazbenika Đure Arnolda. Sudeći po kroničarevu pisanju, bio je ovo lijep glazbeni događaj.⁴⁷ O drugom događaju piše *Danica ilirska*, a radi se o dobrotvornom koncertu kojeg su organizirali katedralni koralisti u korist postradalih od požara u Požegi. Bogat glazbeni program, velika posjećenost, te sve pohvale iz kritičarevog pera svjedoče i ovom prigodom o uspjelom glazbenom događaju.⁴⁸

Značajni događaj za crkveno-glazbeni život na prostoru istočne Hrvatske u ovom vremenu jest izdanje zbornika crkvenih popijevki s orguljskom pratnjom, naslovljen *Napivi bogoljubnih crkvenih pisamah* (Budim, 1850.), kojeg je priredio franjevac Marijan Jaić, prema svojoj prijašnjoj zbirci *Vinac bogoljubnih pisama* (Budim, 1827.). Repertorij popijevki koji donose *Vinac* i *Napivi* u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji je prepoznat kao svojevrsni liturgijsko-glazbeni »proprij«, pa će dotjerani i obnovljeni *Vinac*, pod naslovom *Novi vienac bogoljubnih molitava i crkvenih pjesama za katolički puk biskupia bosanske i sriemske*, izdati biskupijska tiskara u Đakovu u više navrata (prvo obnovljeno izdanje izišlo je 1883.⁴⁹), a Biskupski ordinarijat okružnicom od 1910. propisat će ga kao službeni molitvenik i pjesmaricu.

6. O glazbi za biskupa Strossmayera

Biskup J. J. Strossmayer (1850.-1905.) nesumnjivo je jedan od najistaknutijih ljudi svojega doba. Usporedo s biskupskom službom, razvio je opsežnu političku i kulturnu djelatnost. U skladu s geslom »Prosvjetom k slobodi« on je istaknuti mecena hrvatskih središnjih institucija kao što su JAZU (danas HAZU) i Sveučilište te brojne druge ustanove i društva. Pod njegovim pokroviteljstvom stasaju glazbenici i glazbene institucije, a biskup je u poznanstvu s poznatim glazbenicima poput F. Liszta i A. Dvoraka. Ovaj posljednji baš je Strossmayeru posvetio svoje poznate »Moravske dvopjeve«. ⁵⁰

⁴⁷ Usp. K. PAVIĆ, *Ilirizam u Đakovu*, u: Đakovo i njegova okolica, Zbornik muzeja Đakovštine, II., Đakovo, 1982., str. 133.

⁴⁸ Usp. I. S. NAŠKI, *Dopis iz Đakovca*, u: *Danica ilirska* 8 (1842.) 28., str. 109.-112.

⁴⁹ Usp. N. N., *Novi vienac*, u: GBBS 11 (1883.) 11., str. 114.

⁵⁰ Usp. M. SRAKIĆ, *Strossmayer mecena glazbenika*, u: VĐSB 113 (1985.) 6, str. 94.

Za Strossmayerova vremena promijenilo se nekoliko upravitelja na koru stolne crkve. Adam Rüttiger umire potkraj 1860., a sredinom sljedeće 1861. na mjesto upravitelja katedralnog kora dolazi Gašpar Trischler, dugogodišnji član katedralnog glazbenog ansambla. Zbor koralista, zajedno sa svojim novim dirigentom, broji 6 članova.⁵¹ G. Trischler ne ostaje zadugo na tom mjestu. Već u prvoj polovici 1864., kao upravitelja kora nalazimo Nikolu Hummela. I brojno stanje pjevača se povećava: zajedno s upraviteljem kora ima ih osam.⁵² 1870. Humel odlazi u mirovinu, a te iste godine službu upravitelja katedralnog kora preuzima Ivan Trischler, također dugogodišnji član zbora koralista. Sljedećih pedesetak godina đakovačkim katedralnim korom upravlja ova obitelj glazbenika češkog porijekla, koja će uz Ivana dati još dva glazbenika za katedralu, Ivanove sinove, Dragutina i Ivana. Dragutin⁵³ je osnovnu glazbenu poduku dobio od svojega oca, da bi zatim završio i orguljašku školu u Pragu kod poznatog češkog kompozitora i glazbenog pedagoga Františka Skuherskoga. Godine 1878. vraća se u Đakovo gdje postaje katedralnim orguljašem, a 1891., po očevoj smrti, imenovan je i upraviteljem katedralnog kora. Pokraj reproduktivnog rada također se bavi i komponiranjem kako sakralne, tako i svjetovne, vokalne i instrumentalne glazbe, a popis njegovih kompozicija donosi *Hrvatska obrana* 18. VII. 1918., o njegovoj smrti.⁵⁴ Na ovom mjestu ostaje do 1901. kad se seli u Osijek, a u katedrali ga nasljeđuje njegov brat Ivan⁵⁵, također učenik praške orguljaške škole i dobar glazbenik.

Katedralni glazbenici ne samo da su promicatelji crkvene glazbe u stolnoj crkvi, nego su dugi niz godina uz neke svećenike i bogoslove, inicijatori i nositelji glazbenog života u Đakovu. Evo kako to zapisuje M. Horvat, kroničar đakovačkog pjevačkog društva Sklad-Preradović: »Iz biskupskog sjemeništa, ili bolje iz Zbora duhovne mladeži đakovačke, kao i iz katedralnog pjevačkog zbora, nikla je ideja za osnutak pjevačkog društva u Đakovu. Bivši predsjednici Zbora duhovne mladeži, a kasnije profesori biskupskog sjemeništa u Đakovu:

⁵¹Uz upravitelja kora tu su Ivan Trischler, orguljaš, Nikla Hummel, Josip Bergmann i Alojzije Weziak, pjevači, te Franjo Sobotecky, pomagač kora. Usp. *Knjiga, Računi i zaklade Stolne crkve od 1806.-1872.*, u: ADB.

⁵²Uz N. Hummela tu su su Ivan Trischler, orguljaš, Josip Bergmann Antun Jobst, Kajetan Paul, pjevači, Antonija i Veronika Paul, pjevačice, te Franjo Sobotecky, pomagač kora. Usp. *Knjiga, Računi i zaklade Stolne crkve od 1806.-1872.*, u: ADB.

⁵³Usp. N. N., † *Dragutin Trišler*, u: Sveta Cecilija 12 (1918.) V., str. 154.

⁵⁴Usp. M. MALBAŠA, *Glazbeni život u Osijeku*, u: Osječki zbornik (1965.) 9-10., str. 182.

⁵⁵Usp. N. N., † *Ivan Trišler*, u: GBBS 50 (1922.) 6., str. 52.

Hinko Hladaček, Julije Vončina (prebendar), Vilim Korajac, kao i sjemenišni profesor Julije Liebald, te tadašnji organista Ivan Nep. Trišler, dali su pobudu, da se u našem Đakovu osnuje pjevačko društvo. Iz katedralnog pjevačkog zbora regrutirali su se zborovođe i ponajbolji pjevači đakov. pjev. društva »Sklad«, od koga je nastalo i H. P. i G. D. »Preradović«.⁵⁶ Spomenuto pjevačko društvo ustanovljeno je 1864. godine, a kroz desetljeća koje slijede njegovi će dirigenti biti članovi katedralnog zbora.

Od svećenika glazbenika iz ovoga vremena treba napose istaknuti Hinka Hladačeka, svestranog glazbenika i sposobnog organizatora glazbenih priredbi u Sjemeništu i u Biskupskom domu, koji je u Đakovu boravio od 1862. – 1873., te nakon njega Josipa Vallingera, organizatora i obnovitelja liturgijsko-glazbenog života u katedrali, učitelja pjevanja u Sjemeništu, a i u gradu je bio zauzet na glazbeno-kulturnom polju kao član i predsjednik pjevačkog društva Sklad.⁵⁷

Značajan događaj za glazbeni život u novoj Strossmayerovoj katedrali, koja je posvećena 1882. postavljanje je novih, posvuda hvaljenih orgulja tvrtke Steinmayer iz Ötingena u Bavarskoj. Ove su orgulje zbilja bile vrhunsko djelo orguljarske umjetnosti onoga vremena, o čemu svjedoči i činjenica da su na izložbi orgulja u Nürnbergu bile proglašene najkvalitetnijim instrumentom.⁵⁸ Spomenimo ovdje samo ono što je o orguljama zapisao I. Kršnjavi u svojim dojmovima nakon obilaska nove katedrale: »Orgulje na koru još nisu dogotovljene, samo je krasno rezani ormar, kog je Karger u Beču izradio, već i namješten. Orgulje će biti jednako velike kao i one u zagrebačkoj stolnoj crkvi, a sastavit će jih i isti graditelj. Biskup se je pobrinuo i za to, da pjevanje na koru bude što ljepše. U Vallingeru našao je vrsnog učitelja pjevanja, koji uvađa klasičnu crkvenu muziku, a g.g. Trishleri na glasu su orguljaši, tako da će liepi i skupocieni instrument đakovačke crkve biti dobro i poslužen.«⁵⁹ Nesumnjivo da je tako hvaljeni instrument u rukama dobih orguljaša pridonio ljepoti liturgije u novoj veličanstvenoj katedrali.

Konkretniji govor o glazbi u Sjemeništu omogućen je od 1873. godine kad počinje izlaziti biskupijsko glasilo *Glasnik biskupije bosanske i sriemske*,

---

⁵⁶Usp. M. HORVAT, *Nav. dj.*, str. 20.

⁵⁷Nešto više o ovim glazbenicima nalazi se na kraju ovog članka.

⁵⁸Usp. M. PAVIĆ, M. CEPELIĆ, *Biskup Josip Juraj Strossmayer*, Biskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo, 1994., str. 349-350.

⁵⁹I. KRŠNJAVI, *Listovi iz Slavonije*, Slavonica, Vinkovci, 1994., str. 38.

koje, uz ostalo, donosi i kroniku liturgijskih i raznih drugih svečanosti vezanih uz katedralu i sjemenište. Tako već iste godine nalazimo program svečane akademije bogat glazbenim točkama, koje su pripremili bogoslovi u čast Franje Šagovca, sjemenišnoga ravnatelja⁶⁰. Na akademiji je nastupio pjevački zbor bogoslova s nekoliko kompozicija, zatim su tu instrumentalisti: violinist, gitarist, tamburaši, pijanist. Program akademije otkriva nam živahan glazbeni život u Sjemeništu, o kojem do sada nismo puno znali jer nema sličnih zapisanih kronika. Za pretpostaviti je da je tako bilo i u prijašnjim godinama. Sljedećih godina u *Glasniku* redovito nalazimo slične obavijesti, a jednom prigodom uz program nailazimo i na detaljniji osvrt na samu izvedbu programa, gdje dopisnik zapisuje sljedeće: »Nećemo se upušćati u potanju ocjenu pojedinih komada, samo nam je iztaknuti da su kako krasnoslovci, tako i pjevači posve shvatili i točno izrazili uzvišene misli i ćustva pjesnika i skladatelja. Intonatia pri pjesamah biaše vazda čista i sigurna, a zvonki glasovi mladjahnih pjevača krjepko oriahu dvoranom prepunom to svećenstvom, to najuglednijimi lici ovdješnjega občinstva, a kada zaori hymna »Zagrebu«, osobito pako budnica »Hercegovački ustaša« mislili smo da pjevaju – ne 12 nego 24 vješta pjevača. Osobito omili preuzvišenomu gospodinu i sjajnim gostom »Karišik« hrvatskih napjeva, gdjeno susljedice nanizane bijahu krasne što prosto narodne, što umjetne nu svemu narodu poznate pjesmice, - što nam je novim dokazom da se pravo narodna glazba temeljiti imade na narodnih pjesamah, želimo li s njom probuditi prava domoljubna ćustva. (...) Osobita zasluga sjajnog uspjeha ide veleč. g. J. Vallingera, koji hvale vriednom revnosti i pod godinom podučava duh. mladež u glasbi i crkvenom pjevanju.«⁶¹

Već se spomenulo da su upravitelji katedralnog kora bili i učitelji pjevanja u Sjemeništu. Kod sjemenišnog kroničara M. Pavića čitamo: »Drugu polovinu vieka izpuniše članovi obitelji Trišler: otac Ivan, i dva sina njegova Dragutin i Ivan. U ovaj niz ide i Ivan Hummel...«⁶² K nabrojenima možemo dodati već spominjane svećenike H. Hladačeka i J. Vallingera koji su također poučavali glazbu u Sjemeništu.

⁶⁰Usp. N. N., *Viestnik*, u: GBBS 1 (1873.) 13, str. 104.

⁶¹N. N., *Viestnik*, u: GBBS 4 (1876.) 8, str. 64.

⁶²M. PAVIĆ, *Bogoslovno sjemenište u Đakovu*, str. 345.

7. Cecilijanski pokret u Đakovu i obnova crkveno-glazbenog života u prvoj polovici 20. stoljeća

Na planu liturgijsko-glazbenog života u Hrvatskoj, prva desetljeća prošloga stoljeća obilježena su cecilijanskim pokretom i obnovom istoga, koja je potaknuta pobudnicom o svetoj glazbi pape Pija X. Ovaj pokret u Hrvatskoj prihvatio je opće cecilijanske ideje, ali je težište postavio na nacionalnu osnovu, pa su zadaci pokreta bili oživljavanje hrvatske glazbene liturgijske baštine, potiskivanje stranih pjesama preostalih i jozefinističke obnove, stvaranje novih crkvenih pjesama u narodnom duhu, podizanje kvalitete glazbenog repertorija, osnivanje crkvenih zborova i sl.

Zanimljiva se rasprava o glazbi u đakovačkom sjemeništu i u katedrali vodila u *Svetoj Ceciliji* 1908., godine potaknuta baš ovim novim nastojanjima. Iz Đakova se javio izvjesni Cecilijanac koji je vrlo oštrim riječima opisao glazbeni život u Sjemeništu, pozivajući se na *Motu proprio* Pija X., tvrdeći da je pjevanje »starog štila«, da se koral »uopće ni ne pozna« te da »uopće nisu liturgični«, a umjesto liturgijskih pjevaju se zamjenski tekstovi.⁶³ Uredništvo časopisa priopćuje da se isti dopisnik u drugom dopisu kritikom obrušio na đakovački katedralni zbor sa sličnom kritikom, ali ga se ne usude objaviti. Na ovaj dopis odgovorio je A. L., bogoslov tvrdeći da bi Cecilijanac »u nečemu mogao imati pravo, ali u mnogome ne«. A. L. opovrgava kritike, priznavajući ipak da još treba puno raditi na obnovi crkvene glazbe u Đakovu, jer ima stvari »koje se nedaju jednim potezom pera uništiti«, ali čvrsto tvrdeći da se oko toga i te kako nastoji⁶⁴. Dakako da Cecilijanac nije šutio nego je, uz neka naknadna pojašnjenja, obrazložio svoju kritiku pozivajući nadležne u Sjemeništu da »provode ono što Crkva traži i propisuje »*Motu proprio*«, a to je liturgični zakonik za crkvenu glazbu, koji nas sve veže«. ⁶⁵ Ovu neugodnu javnu raspravu pokušao je ublažiti i smiriti svećenik i oduševljeni cecilijanac Franjo Perčić, koji u svojem dopisu javlja o nabavci novih *Kyriala* i drugih potrebnih glazbenih zbirki, te o voljnosti katedralnog zbora za vježbanjem novog repertorija, što daje nadu da će obnova pjevanja u Đakovu krenuti dobrim putem.⁶⁶ Ova epizoda iz crkveno-glazbenog života u Đakovu zanimljiv je svjedok o nesporazumima, ali i o trudu koji je ulagan u cecilijansku obnovu, potvrđenu spomenutom pobudnicom pape Pija X.

⁶³ Usp. CECILIJANAC, *Djakovo, mjeseca prosinca 1907.*, u: Sveta Cecilija 2 (1908.) I., str. 12.-13.

⁶⁴ Usp. A. L., *Odgovor đakovačkom »Cecilijancu«*, u: Sveta Cecilija 2 (1908.) II., str. 29.

⁶⁵ Usp. CECILIJANAC, *Djakovo 30. veljače 1908.*, u: Sveta Cecilija 2 (1908.) III., str. 46.

⁶⁶ Usp. F. PERČIĆ, *Pismo iz biskupije đakovačke*, u: Sveta Cecilija 2 (1908.) II., str. 30.-31.

Ideja o obnovi glazbeno-liturgijske prakse postupno se ostvarivala i na području Đakovačke biskupije, a našla je oduševljenih pristaša kako kod klera, tako i kod crkvenih glazbenika. Hvaljeni cecilijanac i duša ovog pokreta u biskupiji bio je Franjo Stare, porijeklom Slovenac, orguljaš i kompozitor, jedan od katedralnih koralista, revni suradnik i širitelj časopisa *Sveta Cecilija*, po čijim dopisima možemo pratiti razvoj glazbenih događanja i odjek cecilijanskog pokreta u Đakovu i u biskupiji. Nakon smrti Ivana Trišlera 1922., kojega će S. Lovrić označiti kao onoga koji nikada nije pristao uz cecilijansku ideju⁶⁷, Franjo Stare preuzima upravu katedralnog glazbenog ansambla, a u Sjemeništu postaje učiteljem pjevanja.

Iz Stareovih dopisa objavljenih u *Svetoj Ceciliji* saznajemo o glazbenom repertoriju katedralnog zbora, o glazbenom uređenju bogoslužja u katedrali, o ponekim akademijama u Sjemeništu, sve većem zanimanju bogoslova za cecilijanske ideje...⁶⁸ Velikom zalaganjem F. Starea u Đakovu se 1915. osnovalo *Cecilijino društvo*, kojem su pristupili mnogi mlađi svećenici, što očito govori o glazbenoj klimi u sjemeništu gdje su odgajani.⁶⁹ Da se s obnovom napredovalo, svjedoči i Janko Barle, muziklog i urednik *Svete Cecilije*, pišući o jednoj misi u Đakovu kojoj je bio nazočan i navodeći da su koralisti izvodili »mješovitu misu uz propisane koralne točke« dodajući da »ondješnji čestiti koraliste nastoje koliko se dade, da obdržavaju crkvene propise«.⁷⁰

Iz ovih godina imamo i nekoliko programa prigodnih akademija koje su priređivali bogoslovi. Jedan od zanimljivih svakako je onaj koji je izveden 4. siječnja 1914. godine prigodom svečanog otvorenja nove zgrade Bogoslovnog sjemeništa kad nastupa sjemenišni tamburaški orkestar izvodeći djela Ch. Gounoda i I. pl. Zajca, te zbor bogoslova koji pjeva domoljubne pjesme V. Novaka i A. Hajdriča. Opisujući ovu proslavu, F. Stare spominje bogoslova Stjepana Flodina kao *cantus magistra*, što je prvi spomen te službe u glazbenoj kronici Bogoslovnog sjemeništa, koju je obnašao jedan od glazbeno osposobljenih bogoslova, a dužnost mu je da u suradnji s učiteljem pjevanja organizira svagdanja liturgijska i druga glazbena slavlja u Sjemeništu. Glazbeno bogati i zanimljivi programi bili su priređivani o svetkovini Bezgrješnog začeća Blažene Djevice

⁶⁷Usp. S. LOVRIĆ, *Đakovo, dne 10. XII. 1923.*, u: *Sveta Cecilija* 18 (1924.) I., str. 21.-22.

⁶⁸Usp. F. STARE, *Đakovo dne 26. svibnja 1914.*, u: *Sveta Cecilija* 8 (1914.) IV., str. 60.

⁶⁹Usp. F. STARE, *Đakovo, dne 2. ožujka 1912.*, u: *Sveta Cecilija* 9 (1915.) III., str. 60.

⁷⁰J. BARLE, *S puta*, u: *Sveta Cecilija* 6 (1912.) V.-VI., str. 53.

Marije, kojoj je posvećena sjemenišna kapelica, kao i o nekim drugim svečanostima i prigodama. Pjevački zbor izvodi sakralne i domoljubne kompozicije B. Širole, J. Arcadelta, F. Vilhara, V. Lisinskog, J. Gallusa... Uz pjevače, tu su i mali instrumentalni ansambli i pojedinačni instrumentalisti kao npr. dvije violine i klavir, tamburaški orkestar, violina uz harmonij, samo klavir, a izvode se instrumentalni stavci I. pl. Zajca, P. Mascagnia, W. A. Mozarta, J. Haydna, F. Schuberta, F. Mendelsohna i drugih. Glazbenu kulturu u Sjemeništu poticao je i sam biskup A. Akšamović, određujući čak da svi bogoslovi moraju učiti svirati, što s neskrivenim oduševljenjem javlja F. Stare u jednom dopisu u *Svetoj Ceciliji*.⁷¹

O raznolikom i bogatom glazbenom životu u Bogoslovnom sjemeništu dvadesetih godina prošloga stoljeća u istom časopisu piše i S. Lovrić: »Glazbeni život u sjemeništu dosta je bujan. Većina bogoslova svira: harmonij, gusle, tambure, a jedan i dosta dobro čelo. Vrlo smo sretni što imamo u našoj kapelici izvrstan harmonij s 2 manuala i 25 registara...«⁷² U jednom kasnijem dopisu Lovrić slično nastavlja: »Milo mi je što vam mogu saopćiti, da crkveno pjevanje u našem sjemeništu sve bolje napreduje. 'Hrvatska crkvena pjesmarica' svaki dan je u porabi (...) izvodimo redovito koralne mise (...) doskora dobit ćemo i najnovija izdanja koralnih knjiga...«⁷³

Godine 1929. ukida se katedralni zbor koralista, a pjevanje u katedrali preuzima pjevački zbor Bogoslovnog sjemeništa.⁷⁴ Prvih godina zbor vodi glazbeno darovit profesor moralne i pastoralne teologije Zvonimir Marković. Također je i učitelj pjevanja u sjemeništu od 1928., gdje nasljeđuje F. Starea, koji ostaje u katedrali kao orguljaš. Godine 1935. Markovića u službama koje su se ticale glazbe nasljeđuje Pero Ivanišić, profesor filozofije i dogmatike, ali i svestrano obrazovani glazbenik i kompozitor i te službe obnaša do 1944. Pregledavajući glazbeni arhiv zbora bogoslova može se uočiti da je u tom razdoblju obnovljen vrijednim djelima klasičnih i suvremenih majstora, koje su Marković i Ivanišić upoznali za studija u Rimu, gdje su povremeno pohađali glazbenu nastavu na Papinskom institutu za crkvenu glazbu. Kako je Ivanišić bio i kompozitor, obogatio je i dopunio liturgijski glazbeni repertorij i mnogim

⁷¹ Usp. F. STARE, *Djakovo, dne 20. januara 1922*, u: *Sveta Cecilija* 16 (1922.) II., str. 49.-50.

⁷² S. LOVRIĆ, *Djakovo, dne 10. XII. 1923.*, u: *Sveta Cecilija* 18. (1924.) I., str. 21.-22.

⁷³ S. LOVRIĆ, *Djakovo, dne 15. prosinca 1924.*, u: *Sveta Cecilija* 19 (1925.) I., str. 27.-28.

⁷⁴ Usp. N. N., *Reorganizacija pjevanja u stolnoj crkvi*, u: *GBBS* 57 (1929.) 12, str. 25.

vlastitim kompozicijama. I ova činjenica ide u prilog tvrdnje o obnovi pjevanja kako u sjemeništu, tako i u katedrali. U sjemeništu se tijekom akademske godine i dalje organiziraju svečane akademije o raznim prigodama, kod kojih nastupa sjemenišni pjevački zbor izvodeći djela L. Viadane, Rillea, K. Kolba, J. Vrhovskog, I. Dossa, A. Arhangelskog te, dakako, i mnoge Ivanišićeve skladbe, nastupa tamburaški orkestar, a nađe se i pokoja instrumentalna kompozicija za klavir ili violinu.

Dan 23. lipnja 1933. u Đakovu se pamti po katastrofalnom požaru u katedrali koji joj je nanio goleme štete. Požar je izbio u orguljama koje su baš tih dana bile obnavljane, i od njih je ostao samo pepeo i rastopljeni metal svirala. Isto je tako nestao i stoljetni notni arhiv koji se držao na koru. Naveliko hvaljene orgulje tako su nestale u trenu. Ne treba ni spominjati kolike su se štete zbrajale na cijeloj građevini. Obnova, koja je potrajala do 1936, uključivala je i nabavku novih orgulja, a ugovor o njihovoj gradnji sklopljen je s graditeljem orgulja Francom Jenkom iz Šent Vida kod Ljubljane. Ideje i dispoziciju postavili su dr. Franc Kimovec i Franjo Dugan. Nove orgulje imaju 73 registra s 5 486 svirala, a sviraonik sadrži tri manuala. Blagoslov novog instrumenta i prvi koncert priređeni su 8. studenoga 1936., a uz odlične glazbenike nastupio je i sjemenišni pjevački zbor, izvodeći Ivanišićevu skladbu *Psalam 28: Sinovi Božji*.⁷⁵

8. O crkvenoj glazbi u Đakovu u drugoj polovici 20. stoljeća

Prvih poratnih godina u Bogoslovnom sjemeništu ne nalazimo stabilnog učitelja pjevanja, nego se na toj službi izmjenjuje nekoliko glazbeno darovitih svećenika: Mitar Dragutinac, koji je napisao tekstove mnogih crkvenih popijevki i himana⁷⁶, već spominjani Zvonimir Marković, te Đuka Marić, koji se okušao i kao kompozitor nekoliko jednostavnih sakralnih kompozicija⁷⁷. Posljednja dvojica organizirali su glazbeno-liturgijski život i u katedrali. Tih se godina formira Katedralni mješoviti zbor, »najmlađi« pjevački zbor stolne crkve koji je počeo djelovati 1947. godine, a njegov prvi voditelj bio je baš spomenuti svećenik Đ. Marić, profesor u Bogoslovnom sjemeništu. Mješovitom zboru pret-

⁷⁵Usp. A. JARM, *Đakovačka katedrala, požar i obnova 1933.-1937.*, u: *Diacovensia* 1 (1993.) 1., str. 165.-181.

⁷⁶Usp. M. DRAGUTINAC, *S Kristom na križu, opjevani martirologij*, Biskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo, 2005.

⁷⁷Usp. M. SRAKIĆ, *Bibliografija svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije*, Bogoslovno sjemenište Đakovo, Đakovo, 1982., str. 150., 153.

hodio je vrlo marljiv ženski zbor koji je nastao u okrilju Marijine kongregacije djevojaka, kroz dugi niz godina vrlo aktivan u pjevanju u katedrali.

Ipak, gotovo cijela druga polovica prošlog stoljeća crkveno-glazbenog života u Đakovu tijesno se vezuje uz svećenika Vilima Hirschenhausera (Ogulin, 14. svibnja – Đakovo, 6. listopada 2003.)⁷⁸. Nakon osnovne škole u rodnom mjestu, gimnazijsko školovanje i prve dvije godine filozofsko-teoloških studija nastavlja u trapističkom samostanu »Marija Zvijezda« u Banjoj Luci. Ondje je dobio i solidnu glazbenu izobrazbu. Godine 1948. prelazi u Bogoslovno sjemenište u Đakovu, gdje završava započeti filozofsko-teološki studij, a za svećenika je zaređen 1951. godine. Tu je, uz druge službe, bio voditelj pjevačkog zbora u Bogoslovnom sjemeništu i učitelj pjevanja na Visokoj bogoslovnoj školi od 1952.-1979. godine, te je također bio *regens chori* stolne crkve i voditelj Katedralnog mješovitog zbora od 1952.-1997. Uz marljive i glazbeno osposobljene suradnice koje je pronašao u sestrama družbe Milosrdnih sestara svetog Križa i vrsnim katedralnim orguljašicama, s. Rafaeli Franc⁷⁹ koja u katedrali djeluje kao orguljašica od 1948. do 1969., s. Karmeli Dominković i s. Svjetlani Paljušević, te uz *cantus magistre* Bogoslovnog sjemeništa, Hirschenhauser je desetljećima uspješno organizirao glazbeno-liturgijski život u katedrali, što će u svojoj homiliji na misi zadušnici za pokojnog Vilima biskup M. Srakić ovako opisati: »Ravnajući zborovima, on je godinama pridonosio da uz naslikanu umjetnost i pjevanje s glazbom dade predokus nebeskog bogoslužja.«⁸⁰

I u Bogoslovnom sjemeništu desetljećima je poučavao bogoslove svećeničkoj pjevačkoj službi i zbornom pjevanju, čega se mnogi svećenici i danas rado sjećaju. Na programu zbora tih su godina uglavnom mise i moteti njemačkih cecilijanaca poput I. Mitterera, M. Hallera, I. Honerleina, te skladbe domaćih kompozitora, napose P. Ivanišića, K. Kolba, M. Ivšića i drugih. O repertoriu zbora saznajemo iz *Dnevnika* kojeg već desetljećima vode cantus magistri, bilježeci kompozicije koje su se pjevale kod svih liturgijskih slavlja u katedrali, te kod značajnijih slavlja u Bogoslovnom sjemeništu. Ovaj dnevnik se i danas vodi.⁸¹ U to vrijeme događa se i koncilaska obnova, koja je i na području crkvene glazbe unijela novosti. Kako nije bilo tiskanih pjesmarica, bogoslovi ih sami iz-

⁷⁸ Usp. I. ČURIĆ, *Mons. Vilim Hirschenhauser 1925. - 2003.*, u: VĐSB 131 (2003.) 10, str. 693.

⁷⁹ Usp. S. PALJUŠEVIĆ, *S. Rafaela Franc*, u: Sveta Cecilija 55 (1985.) II., str. 41.

⁸⁰ *Homilija dijecezanskog biskupa msgr. Marina Srakića.*, u: VĐSB 131 (2003.) 10, str. 694.-695.

⁸¹ Dnevnicu se nalaze u glazbenom arhivu Bogoslovnog sjemeništa.

daju za privatnu upotrebu kod svagdanjih liturgijskih slavlja. Ubrzo, međutim, iz tiska izlazi *Pjesmarica župske zajednice*⁸² koju je priredio svećenik Antun Jarm, a koja će na području Đakovačke i srijemske biskupije biti od velikog značenja za glazbeno-liturgijsku obnovu.

U jesen 1979. godine Vilima Hirschenhausera u glazbenim službama vezanim uz Bogoslovno sjemenište i Visoku Bogoslovnu školu nasljeđuje Nikola Dogan, profesor fundamentalne teologije, koji brine za glazbenu izobrazbu bogoslova do godine 1996., uz jednogodišnji prekid školske godine 1993./1994., kad ga zamjenjuje s. Svjetlana Paljušević. Zadnjih desetak godina voditelji glazbenog života u Bogoslovnom sjemeništu često su se izmjenjivali. Godine 1996., u jesen, brigu za glazbeni život u Sjemeništu preuzima Ivan Ćurić, profesor filozofije i vicerektor u Bogoslovnom sjemeništu, a 2000. godine preuzima je svećenik Vinko Brezovar, koji je u to vrijeme voditelj i Katedralnog mješovitog zbora, naslijedivši na toj službi 1996. Vilima Hirschenhausera. Nakon njega, u jesen 2002., na mjesto voditelja Zbora bogoslova dolazi Vinko Sitarić koji se tad vratio iz Rima gdje je završio studij orgulja na Papinskom institutu za crkvenu glazbu. Sada je katedralni orguljaš, naslijedivši na tom mjestu s. Svjetlanu Paljušević. Aktualni voditelj glazbenog života u Bogoslovnom sjemeništu je Ivan Andrić, također student Papinskog instituta za crkvenu glazbu u Rimu, gdje je završio studij dirigiranja, a ovu službu preuzima 2004. u jesen. Također je od iste godine i dirigent Katedralnog mješovitog zbora.

Osim glazbene izobrazbe u Bogoslovnom sjemeništu, bogoslovi s drugim studentima pohađaju kolegij *Osnove gregorijanskog pjevanja* u prvoj godini studija, *Liturgijsku glazbu* u četvrtoj godini studija, dok u petoj godini samo svećenički kandidati pohađaju predmet *Svećenička pjevačka služba* na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu, a ove predmete predaje V. Sitarić. Na fakultetu postoji i studentski mješoviti zbor koji je osnovan 1994. godine. Njega je od osnutka do 2004. vodila profesorica glazbe Mirta Grubišić, kad ga preuzima aktualni profesor glazbe na Fakultetu.

U novije vrijeme Zbor bogoslova broji od 25 – 30 članova, koji se jednim dijelom izmjenjuju svakom novom akademskom godinom: pjevači po završetku studija i sjemenišne formacije napuštaju zbor, a novi se članovi bogoslovne zajednice, nakon audicije, uključuju u njegovo djelovanje. Dvaput tjedno održavaju se pjevačke probe. Liturgijsko pjevanje u Bogoslovnom sjemeništu i

⁸² A. JARM (prir.), *Pjesmarica župske zajednice*, Biskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo, 1971.

katedrali i danas je glavni zadatak ovoga zbora, uz pokoje gostovanje kod euharistijskih slavlja u župnim zajednicama biskupije, pa je time određen i veći dio repertorija. Spominjemo također i redovitu akademiju o svetkovini Bezgrešnog začeca BDM, te svečanosti na KBF-u Đakovu, kod kojih i ovaj zbor sudjeluje značajnim glazbenim doprinosom. Uz spomenuti Zbor bogoslova, postoji i manji vokalni sastav, *Shola cantorum*. Jedanput tjedno u Sjemeništu se organizira pjevačka proba za cijelu bogoslovnu zajednicu. Služba *cantus magistra* postoji i danas, a obnašaju je glazbeno osposobljeniji bogoslovi organizirajući liturgijsko-glazbeni život u Sjemeništu. Ne treba ni spominjati mnoge druge prigode zajedničkog života u sjemeništu, koje su nezamislive bez raspoložene i vedre pjesme. Tamburaški sastav, koji također postoji i danas, upotpuni svojom svirkom ovakve trenutke.⁸³

Zaključujući, možemo i za današnje vrijeme ponoviti ono što je povjesničar M. Pavić zapisao prije stotinjak godina u knjizi *Biskupijsko sjemenište u Đakovu 1806-1906*: »U sjemeništu, poglavarima i učiteljima i pitomcima, našla je popievka naša najvećih prijatelja.(...) Ono je dakle i u tome smislu »seminarium« svega glazbenoga i pjevačkoga rada u biskupiji cijeloj, a posebice u samom Đakovu.«⁸⁴

9. Kratke biografije značajnijih svećenika i glazbenika, pitomaca Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu

Ilija Okrugić⁸⁵ (Srijemski Karlovci, 12. svibnja 1827. - Petrovaradin, 30. svibnja 1897.) pjesnik i dramski pisac, pjevač i skladatelj, gimnaziju je pohađao u Srijemskim Karlovcima, a bogoslovne studije u Đakovu. Prve je godine svećeničke službe vršio po župama u Slavoniji, da bi 1866. pošao za župnika u Petrovaradin, gdje ostaje do smrti. Uz impozantan književni rad, bavio se i glazbom. Još kao dječak svirao je violinu, a kao đakovački bogoslov učio je klavir i pjevanje. Također je svirao gitaru, koja mu je i bila najdraži instrument. Na glazbenom polju ostao je poznat kao kompozitor duhovnih i svjetovnih pjesama

⁸³ Usp. Z. MARTINOVIĆ, *Zvuci tambure u Bogoslovnom sjemeništu*, u: Poziv, list đakovačkih bogoslova, 9 (2004.) I., str. 77.-78.

⁸⁴ M. PAVIĆ, *Bogoslovno sjemenište u Đakovu*, str. 345.-347.

⁸⁵ Usp. L. MARIJANOVIĆ, *Kulturno-prosvjetna i preporodna djelatnost profesora i studenata đakovačke bogoslovije*, u: *Diacovensia* 4 (1996.) 1, str. 109.-145.; I. MARTINOVIĆ, *Ilija Okrugić – Srijemac*, u: *Sveta Cecilija* 47 (1978.) IV., str. 107.-108.; M. SRAKIĆ, *Bibliografija svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije*, str. 153.-154.

za koje je sam pisao i tekstove. Zbog nepotpune glazbene izobrazbe stvarao je samo napjeve koje su drugi bilježili i obrađivali. Od duhovnih skladbi valja izdvojiti Božićnu misu u sedam stavaka, od kojih se danas rado izvodi *O, Isuse, poljubljeni*, te niz marijanskih popijevki u čast Gospi Tekijskoj, od kojih je najpoznatija *Oj tekijaska Gospo sveta*. Ovaj niz popijevki obradio je Stanislav Prepek, te su i objavljene u novije vrijeme. Sve pjesme krase jednostavne, ali lijepe i pjevne melodije. Svjetovne pjesme su mu većinom lirske i to rodoljubne, šaljive i ljubavne, u duhu tada popularnih pjesama, koje danas nazivamo starogradskim. Poneke od njih toliko su srasle s narodom da se već odavno smatraju pučkom tvorevinom, a neke od njih su *Za jedan časak radosti, Oj Slavonci i Hrvati, Domovino, slatko milovanje*.

Hinko Hladaček⁸⁶ (Zemun, 10. srpnja 1837.- Vukovar, 27. listopada 1891.) postao je svećenikom 1862. i prvih desetak godina njegovog djelovanja vezuje se uz Đakovo, gdje je profesor u Sjemeništu i prebendar stolne crkve. Godine 1873. odlazi za župnika u Gradište, a župu napušta 1888. te se nastanjuje u Vukovaru, gdje ostaje do smrti. U glazbi je prvu poduku primio od oca kapelnika, koju je nadograđivao za vrijeme teološkog studija. Bio je svestrani glazbenik: svirao je klavir i violončelo, radio je kao zborovođa, a s uspjehom se bavio i komponiranjem. Neke od vokalnih kompozicija objavljene su u zbirci muških zborova *Bisernici*, a skladba *Uzvišenost Blažene Djevice Marije*, za zbor i orgulje, objavljena je u Svetoj Ceciliji. Također je napisao *Božićnu misu* prema božićnim pučkim popijevkama, te nekoliko obrada i izvornih kompozicija za klavir. U Đakovu je jedan od suosnivača pjevačkog društva Sklad (1864.), te tajnik i odbornik istoga društva. Organizator je glazbenih priredbi u Sjemeništu i u Biskupskom domu. Od 1880. pa do 1891. dirigent je Hrvatskog pjevačkog i glazbenog društva Dunav iz Vukovara, gdje je razvio značajan glazbeni rad.

Josip Vallinger⁸⁷ (Gödre u Mađarskoj, 20. siječnja 1846.-Vrpolje, 24. kolovoza 1911.) je gimnaziju pohađao u Vinkovcima, licej u Đakovu, a bo-

⁸⁶ Usp. B. BAN, *Glazbena kultura Vukovara*, izd. Matica hrvatska Osijek, Matica hrvatska Vukovar, Osijek, 1995.; L. MARIJANOVIĆ, *Nav. dj.*, str. 109.-145.; M. HORVAT, *Spomenica Hrvatskog pjevačkog društva »Sklad« – »Preradović« u Đakovu 186.3-1939.*, Đakovo, 1939.; F. Š. KUHAČ, *Nav. dj.*, str. 298.-309.; M. PINTAR, *Hladaček, Hinko*, u: Hrvatski biografski leksikon, V., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2002., str. 587.-588.; M. SRAKIĆ, *Bibliografija svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije*, str. 153.

⁸⁷ M. HORVAT, *Nav. dj.*; L. MARIJANOVIĆ, *Nav. dj.*, str. 109.-145.; N. N, *Josip Vallinger*, u: Sveta Cecilija 5 (1911.) VIII.-IX., str. 66.; N. N, *Vjestnik*, u: GBBS 4 (1876.) 8, str. 63.-64.; K. PAVIĆ, *Pisma pisana Josipu Wallingeru*, u: Đakovo i njegova okolica (1978.) 1., str. 199.-214.; M. SRAKIĆ, *Bibliografija svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije*, str. 150.-151.; 154.

goslovijsku je završio u Centralnom sjemeništu u Pešti. Za svećenika je zaređen 1869. Po povratku sa studija postaje kapelanom u Đakovu, potom ceremonijarom stolne crkve, te 1877. tajnikom biskupa Strossmayera. Godine 1882. odlazi za župnika u Vrpolje i tu ostaje sve do smrti. U Vrpolju je i sahranjen. Glazbeno je bio nadaren i obrazovan, te je na ovom polju vrlo marljiv i poduzetan. Bio je sposoban organizator i obnovitelj liturgijsko-glazbenog života u katedrali, više je godina bio učitelj pjevanja u Sjemeništu, a i u gradu je bio zauzet na glazbeno-kulturnom polju kao član i predsjednik pjevačkog društva Sklad i njegov prvi začasni član. Suradnik je i drugih pjevačkih društava širom Slavonije. Član je *Cecilijina društva* i jedan je od prvih podupiratelja i propagatora časopisa *Sveta Cecilija*. Također se okušao i kao kompozitor kako duhovnih, tako i svjetovnih vokalnih kompozicija, od kojih su neke objavljene u kantualu *Pjevniku* i u zbirki kompozicija za muški zbor Bisernici. Od crkvenih kompozicija još se i danas rado pjevaju *Bože, evo dolazimo*, *Došle su ti duše* vjerne te najpoznatija, *Padaj s neba*. U Vrpolju, upravo njegovim nastojanjem, tvrtka Hefferer postavlja nove orgulje, a tu je osnivač i mjesne Hrvatske čitaonice.

Pero Ivanišić Crnkovački⁸⁸ (Vrbica, 21. VI. 1900. – Vukovar, 1. IX. 1946.) najznačajniji je i najpoznatiji đakovački crkveni glazbenik u prošlom stoljeću. Nakon osnovnog školovanja u rodnom selu, Ivanišić polazi u Dječjačko sjemenište u Osijeku, gdje maturira 1920. godine. U Sjemeništu susreće bogat glazbeni život kojega je promicao isusovac Stjepan Flodin, pjeva u gimnazijskom zboru pod vodstvom poznatog slovenskog glazbenika Josipa Kamnikara, te je za pretpostaviti da je već ovdje okušao svoj glazbeni dar. Odmah nakon mature on upisuje studij filozofije u Zagrebu, kojeg završava 1925. Poslije studija dobiva profesorsko mjesto u Sisku. No, umjesto u Sisak, Ivanišić se prijavljuje u Bogoslovno sjemenište u Đakovu, te biva poslan u Rim u Collegium Germanicum et Hungaricum kao svećenički kandidat Đakovačke biskupije, a svećenikom postaje 1931. godine. Studira na sveučilištu Gregorijani, gdje i doktorira 1932. godine kad se vraća u Đakovo. Podaci o Ivanišićevoj glazbenoj izobrazbi vrlo su oskudni, jedino na što se nailazi je biografska natuknica o

⁸⁸ Usp. I. ANDRIĆ, *Život i djelo Pere Ivanišića – Crnkovačkog*, diplomski rad, Đakovo, 1997. Uz diplomski rad priložene su sve dosad skupljene Ivanišićeve skladbe u posebnom svesku.; I. ANDRIĆ, *Lik i djelo Pere Ivanišića – Crnkovačkog*, u: VDSB 124 (1996.) 9, str. 523.-525.; J. BARIĆ, *Ivanišić, Pero (Petar)*, u: Hrvatski biografski leksikon, VI., Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2005., str. 150.; Đ. MARIĆ, *Naš nekadašnji profesor katedralni kompozitor*, u: VDSB 94 (1966.) 9, str. 163.-165.; M. SRAKIĆ, *Bibliografija svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije*, str. 145.-149; 151.-153.; A. VIDAKOVIĆ, *Ivanišić, Pero*, u: Muzička enciklopedija, II., Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb 1974., str. 228.

kompozitoru, koju je priredio Albe Vidaković u *Muzičkoj enciklopediji*, gdje čitamo da je Ivanišić »muziku učio privatno u Zagrebu i Rimu«. Pregledavajući kompozitorove rukopise po zabilježenim nadnevcima, zaključujemo da je prve kompozicije napisao za boravka u Rimu. Iz istog je razdoblja niz eseja pod naslovom *Glazbene sličice*, koji su izlazili u časopisu Sveta Cecilija od 1928.-1930. godine.

Po povratku u Đakovo imenovan je prefektom u Bogoslovnom sjemeništu, profesorom filozofije i dogmatske teologije, a 1935. postavljen je za katedralnog glazbenog ravnatelja te učitelja pjevanja u Bogoslovnom sjemeništu, i ove službe vrši do 1944. godine. Ivanišićev se dojmivi glazbeni rad odvijao u dva smjera: u stvaralačkom, o čemu svjedoči stotinjak sakralnih kompozicija, i u reproduktivnom, kao dirigent katedralnog zbora. Dirigentu Ivanišiću na raspolaganju je muški zbor Bogoslovnog sjemeništa. Pregledavajući glazbeni arhiv ovog zbora, može se uočiti da je u tom razdoblju obnovljen vrijednim djelima klasičnih i suvremenih majstora, a i sam ga je obogatio i dopunio vlastitim kompozicijama, što svakako svjedoči o obnovi glazbeno-liturgijskog repertoara u katedrali, gdje je pjevao ovaj zbor. Skoro da nema blagdana ili kakve slične prigode, a da se ne bi našla i pokoja Ivanišićeva skladba koja joj ne bi odgovarala.

To što je vodio muški zbor uvelike je obilježilo njegov skladateljski rad i najveći dio njegova opusa čine kompozicije za ovakvu zbornu postavu. Raspon Ivanišićevog stvaralačkog interesa na području crkvene glazbe vrlo je širok, a ide od harmoniziranja postojećih melodija, preko komponiranja pučkih popijevki, litanija i moteta, do opsežnih sakralnih oblika – šest misa za različite zborne postave. Svojim skladbama, rađenim jednostavnim i skromnim sredstvima, koje se odlikuju pijeonom i spontanom melodijom, svježom i neposrednom invencijom te romantičnim harmonijama, veoma se dobro prilagodio ukusu slušatelja i izvođačkim mogućnostima zbora pred kojim je stajao kao dirigent.

Neke od Ivanišićevih kompozicija objavljene su kao glazbeni prilog *Svete Cecilije*, časopisa za duhovnu glazbu i *Ćirilometodskog vjesnika*, a u izdanju *Hrvatskog odbora za Svetu zemlju* izlazi misa za tri jednaka glasa i orgulje, u kojoj kompozitor kao glavnu glazbenu misao citira prvu frazu marijanske pjesme *K tebi oči podižemo*, pa je i misa tako naslovljena. Najveći je dio ipak umnažan u Bogoslovnom sjemeništu za potrebe pjevačkog zbora. Jedan dio njegovih kompozicija nalaz se u kajdankama sestara svetog Križa koje su vršile

službe orguljašica i zborovođa diljem Đakovačke i Srijemske biskupije, a i šire. Baš njima zahvaljujući još i danas se u mnogim crkvama pjevaju Ivanišićeve pučke popijevke. Ivanišić je bio dugo i ozbiljno bolestan. Zadnjih godina života bio je gotovo slijep, a također je patio i od srčane bolesti. Preminuo je 1. rujna 1946. u vukovarskoj bolnici, a sahranjen je u grobnici Stolnoga kaptola na đakovačkom groblju.

Stjepan Lovrić⁸⁹ (Viljevo, 29. ožujka 1903. – Đakovo, 20. siječnja 1982.) nakon osnovnog školovanja polazi u Sjemenište u Osijek i Zagreb, gdje završava gimnaziju, a teološki studij u Đakovu. Za svećenika je zaređen 1927. godine. Kao svećenik, djeluje diljem biskupije: u Valpovu, Osijeku, Slav. Brodu, Ilači i Dalju. Sam će za sebe reći da je još odmalena volio glazbu. U osječkom dječjačkom sjemeništu susreće bogat glazbeni život kojeg je promicao isusovac Stjepan Flodin i Josip Kamnikar. Prešavši u Zagreb, Lovrić je znao pametno iskoristiti prednosti koje mu je pružala nova, glazbeno bogata i živa sredina. Po savjetima orguljaša i kompozitora Franje Dugana, Lovrić počinje nabavljati i prepisivati orguljašku literaturu, a po Duganovim će prvim poukama odškrinuti vrata temeljne harmonije i kontrapunkta. Ovaj će studij nastaviti uz franjevca Kamila Kolba, koji će ga dovesti i do prvih kompozicija. Po povratku u Đakovo u Bogoslovnom sjemeništu vrši službu *cantus magistra*, tj. organizatora glazbenog života ove kuće. Već kao bogoslov objavljuje prve kompozicije u Svetoj Ceciliji. Prve godine svećeništva provodi u Valpovu, Slavonskom Brodu i Osijeku i ondje, uz svoj svećeničke dužnosti, živo promiče i crkvenu glazbu osnivajući crkvene zborove i komponirajući.

Također surađuje i s mjesnim pjevačkim društvima (HPD Davor iz Sl. Broda i HPD Lipa iz Osijeka), živo se zanimajući i za izvornu narodnu glazbu, koju zapisuje i obrađuje na zanimljiv način, uglavnom za mušku zbornu postavu. Učinio je mnogo ovakvih skladbi, pa je u referativnim biografijama, a i u *Muzičkoj enciklopediji*, označen kao kompozitor svjetovnih skladbi nadahnutih slavonskim folklorom, dok se njegovo sakralno glazbeno stvaralaštvo gotovo i ne spominje. Neke od naročito uspjelih skladbi ove vrste su *Ori Zelja*, *Cico moja*, *Sino kisni*, *U slavonskom kolu* i još mnoge druge koje su objavljene u glasilu Glazbene zadruge Sklad iz Zagreba. Lovrić je iza sebe ostavio i oko

⁸⁹Usp. I. ANDRIĆ, *Stjepan Lovrić i njegovo sakralno glazbeno stvaralaštvo*, u: VDSB 132 (2004.) 1, str. 45.-48.; M. KUNTARIĆ, *Lovrić, Stjepan*, u: Muzička enciklopedija, II., Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1974., str. 481.; S. LOVRIĆ, *Sjećanja iz mog života*, u: Sveta Cecilija 43 (1973.) III., str. 71.-73.; M. SRAKIĆ, *Bibliografija svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije*, str. 149.-150., 153.-154.

35 sakralnih skladbi, od jednostavnih pučkih popijevki do složenijih djela za mušku i mješovitu zbornu postavu. Na zborskim programima i danas se često nađe njegova *Tužaljka* i *Kraljici mira*, a po crkvama se i danas rado pjeva *Srce je moje skromni stan* i *Spasitelju, srećo duše moje*. Skladajući i sakralna djela, Lovrić je svoj glazbeni izraz tražio i pronalazio u glazbenom folkloru Slavonije, i to je jedna od dominantnih karakteristika njegova skladateljskog stila. Okušao se u skladanju i instrumentalnih komada, a od tih je najpoznatija *Improvizacija za orgulje*, također objavljena u časopisu *Sveta Cecilija*.

***A ROUGH DRAFT FOR THE HISTORICAL RECORD:
MUSICAL LIFE OF THE CATHEDRAL AND THE
THEOLOGICAL SEMINARY IN ĐAKOVO***

Ivan Andrić

*Diocese of Diacovo and Srijem
Đakovo/Croatia*

Summary

The church-musical life that took place in the Cathedral and the Theological Seminary has revealed its surprisingly interesting and diversified nature. Lack of information makes every reference to music and anything referring to it a precious fragment which helps us put this scattered mosaic together. Direct historical data have only been available during the past two centuries, whereas those from the former periods were roundabout, sporadic and scarce. The author of this article provides a chronological analysis of different sources related to this issue, starting with the Middle Ages, thus creating a historical outline of the church-musical life of both the Theological Seminary and the Cathedral in Đakovo whose musical –historical paths have always been connected and mutually impregnated. The end of the article presents short biographies of five priests, former residents of the Theological Seminary in Đakovo, who have excelled in the field of music.

Key words: church music, church musicians in Đakovo, Theological Seminary in Đakovo, The Cathedral of Đakovo.